

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ І АУДИТУ

Кафедра аудиту, ревізії та аналізу

**МІЖДИСЦИПЛІНАРНА
КУРСОВА РОБОТА**

на тему:

***«Економічна експертиза фінансового
стану підприємства»***

Студентки групи ОЕЕМ-11
напряму підготовки обліку і аудиту
спеціальності економічна експертиза
Бобрівець Л. Я.

Керівник :

к.е.н., ст. викладач Черешнюк О. М.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____

Оцінка: ECTS _____

Тернопіль 2017

ПЛАН

ВСТУП

1. Теоретичні принципи та практика економічної експертизи фінансового стану підприємства.
2. Перевірка фінансової безпеки підприємства.
3. Методика аналізу фінансового стану підприємства.
4. Управління фінансовими ресурсами підприємства.

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. Теоретичні принципи та практика економічної експертизи фінансового стану підприємства.....	6
2. Перевірка фінансової безпеки підприємства.....	12
3. Методика аналізу фінансового стану підприємства.....	25
4. Управління фінансовими ресурсами підприємства.....	31
ВИСНОВКИ.....	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	36

ВСТУП

Ефективність господарської діяльності підприємств потребує виваженого оптимального співвідношення необхідних засобів і джерел їх формування. Забезпечення ефективного функціонування суб'єктів господарювання в сфері заготівлі безпосередньо пов'язане з аналізом фінансового стану. При цьому принципове значення має дослідження вихідної концепції його ролі при формуванні фінансової стратегії. Як показують теоретичні дослідження й дані практики, об'єктивна необхідність врахування дійсного фінансового стану при прийнятті перспективних управлінських рішень дозволяє досягти:

- забезпечення сумісності стратегії з можливостями підприємства;
- оптимального співвідношення ресурсів;
- виявлення ступеня ризику.

Не менш важливими проблемами функціонування підприємств, які можна вирішувати на основі проведеного аналізу фінансового стану господарської діяльності є:

- ✓ зниження обсягів заготівлі та погіршення рівня фінансового забезпечення діяльності;
- ✓ скорочення кількості найменувань можливої заготівлі сільськогосподарської продукції внаслідок кризової ситуації;
- ✓ зниження оперативності розрахунків (зростання періоду погашення кредиторської та дебіторської заборгованості);
- ✓ недостатність інвестицій та інші.

Окрім того, в умовах виходу підприємств на зовнішній ринок, необхідні гарантії стійкості їх фінансового стану, ліквідності, платоспроможності, позитивного гудвілу. При цьому виникає потреба в об'єктивній інформації з цих питань, забезпечення якої неможливе без досконалої методики аналізу та якісної інформаційної бази. З огляду на це, удосконалення вимагають щонайменше дві взаємопов'язані ланки - фінансова

звітність і методика аналізу фінансового стану. За ринкових умов господарювання, стрімких змін, що відбуваються в зовнішньому середовищі діяльності підприємств, складності прогнозування майбутніх тенденцій дослідження фінансового стану кожного суб'єкта господарювання та визначення шляхів його поліпшення набуває особливого значення. Саме стійкий фінансовий стан окремих підприємств є передумовою добробуту працівників підприємства, своєчасного і в повному обсязі виконання бюджету, стабілізації економіки країни загалом. Дослідження фінансового стану підприємства дозволяє визначити рівень його конкурентоспроможності і місце підприємства в економічному середовищі. При цьому роблять висновки щодо ефективності та безризиковості ділових відносин суб'єкта з комерційними банками, постачальниками, інвесторами, позичальниками тощо.

ТЕОРЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ ТА ПРАКТИКА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ФІНАСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Проблема економічної експертизи фінансового стану підприємства та його оцінки залишається актуальною в будь-який період часу, оскільки, з одного боку, він є результатом діяльності підприємства, тобто його досягнення, а з іншого – визначає передумови розвитку підприємства. Однією з найвищих цілей проведення оцінки фінансового стану підприємства є пошук резервів підвищення рентабельності виробництва і зміцнення комерційного розрахунку як основи стабільної роботи підприємства і виконання ним зобов'язань перед бюджетом, банком та іншими установами. Потребу такої експертизи можна пояснити, насамперед, тим, що досить часто підприємства не здатні правильно оцінити свій фінансовий стан, що в майбутньому створює серйозні перешкоди для здійснення його ефективної діяльності.

Як відзначає Р. А. Слав'юк: «оцінка будь-якого аспекту фінансово-господарської діяльності підприємства проводиться з метою виявлення негативних для його фінансового стану тенденцій. Пошук резервів підвищення ефективності діяльності, обґрунтування прийняття управлінських рішень, моніторинг різних аспектів діяльності підприємства, доцільність нововведень. Результати оцінки є тим підґрунтям, на основі якого формується фінансова політика підприємства, розробляється сукупність заходів, відбираються відповідні фінансові механізми, необхідні для реалізації поставленої мети підприємства» [1]. За своєчасного розроблення та впровадження заходів, спрямованих на поліпшення фінансового стану в довготерміновому періоді, підприємства можуть збільшити свій майновий потенціал, відновити платоспроможність та прибутковість. Запобігання розвитку негативних кризових явищ на підприємстві є можливим тільки за систематичного забезпечення

управлінського персоналу інформацією про поточний рівень фінансової стійкості та здатність підприємства до подальшого розвитку. Таку фінансово-аналітичну інформацію потрібно отримувати за результатами оцінювання фінансового стану підприємства. Цим визначається теоретична і практична значущість цього дослідження. Проведення оцінки фінансового стану дає змогу визначити достовірність поточного фінансового обліку та звітності, створює базу для висування гіпотез про закономірності і можливість нестійкого фінансового стану. Фахівці відзначають наявність різноманітних завдань, які можна вирішити за допомогою проведення оцінки фінансового стану підприємства: дослідження рентабельності та фінансової стійкості підприємства; дослідження ефективності використання майна (капіталу) підприємства, забезпечення підприємства власними оборотними коштами; об'єктивна оцінка динаміки та стану ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства; оцінка становища суб'єкта господарювання на фінансовому ринку та кількісна оцінка його конкурентоспроможності; аналіз ділової активності підприємства та його становища на ринку цінних паперів; визначення ефективності використання фінансових ресурсів; оцінка майнового стану підприємства: вартість, структура та джерела формування майна; визначення показників фінансової стійкості і автономності підприємства; оцінка платоспроможності підприємства [2, 3].

В Україні система контролю сформувалася на основі адміністративного устрою, де шляхом централізації командно-управлінських структур вся увага зосереджувалася на політичних функціях контролю, що досить негативно позначалося як на компетентності ревізорів, так і на об'єктивності результатів перевірок. Процес контролю становився з реального все більш формальним. За умов ринкової економіки та адекватних управлінських перетворень стали формуватися нові органи державного контролю. Так, на етапі становлення (1990-1997 рр.) було сформовано базові умови для створення системи контролю та мережі контролюючих органів, досягнуто

конституційне та законодавче закріплення правових гарантій їх діяльності , започатковано розмежування контрольних повноважень між органами державної влади і місцевого самоврядування , утворено каркас інфраструктури незалежного контролю , організовано кадрове , інформаційне , методичне та інше забезпечення контрольної системи .

В наш час спостерігається етап удосконалення , який передбачає заходи щодо реформування та подальшого розвитку контролюючих інституцій у державній сфері та громадянському суспільстві , розробки процедур контролю в державному, комунальному та приватному секторах економіки , оптимізації та підвищення їх ефективності з Урахуванням зарубіжного досвіду застосування державних стандартів . Будь-яка форма державного регулювання економіки має у своєму регулятивному арсеналі контрольні дії, спрямовані на те, щоб гарантувати виконання поставлених завдань. Органи державного контролю повинні мати дані про поведінку підприємств - об'єктів державного регулювання економіки, щоб, за потреби , своєчасно скоригувати пріоритети розвитку національної економіки.

Головною умовою забезпечення неперервності функціонування підприємства є організоване, своєчасне, якісне та ефективне управління, що становить сукупність взаємопов'язаних послідовно здійснюваних функцій. Виникнення кризових явищ на підприємстві значною мірою пов'язано з недостатньою увагою керівників підприємств до аналітичної роботи, яка є опосередкованим захистом підприємства від виникнення кризи платоспроможності. З метою отримання кваліфікованої оцінки господарської діяльності власники та керівники підприємств дедалі частіше звертаються до послуг економічної експертизи, зокрема до проведення якого дозволяє одержати висновок про достатність платіжних засобів, співвідношення власних та залучених коштів, швидкість обороту капіталу й причини його зміни, обсяг фінансування певного виду діяльності тощо. Тому головним завданням сучасної системи управління є розробка ефективної методології

оцінки господарської діяльності, яка за відсутності детального аналізу може мати негативні тенденції.

Слід зазначити, що визначення поняття "фінансовий стан" закріплене в законодавстві України. За визначенням Фонду державного майна України, "фінансовий аналіз діяльності підприємства – комплексне вивчення фінансового стану підприємства з метою оцінки досягнутих фінансових результатів, що проводиться за допомогою методів фінансового аналізу за даними бухгалтерської (фінансової) звітності" [1,].

Також поняття фінансового стану включає в себе велику кількість характеристик ефективності діяльності підприємства. Згідно з Методикою Фонду державного майна України, "фінансовий стан – це сукупність показників, що відображають наявність, розміщення та використання ресурсів підприємства, реальні й потенційні фінансові можливості підприємства".

Що стосується досвіду зарубіжних країн, то там поняття "фінансовий стан" ототожнюється з поняттями "фінансове положення", "фінансова стійкість" та "фінансовий результат". Тобто в зарубіжних країнах поняття фінансового стану не оцінюється, а аналізується загалом діяльність підприємства. При цьому акцент робиться на здатності підприємства забезпечувати власну платоспроможність, покривати свої зобов'язання та витрати діяльності, створювати новий продукт із вже існуючих ресурсів та отримувати від цього дохід. Це є характерною відмінністю від вітчизняних підприємств, адже більшість підприємств України здійснюють аналіз фінансового стану з метою оцінки фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності. Лише незначна кількість підприємств за його допомогою оцінюють перспективи розвитку підприємства в майбутньому.

За традиційною практикою аналізу фінансового стану підприємства в Україні виділяють такі загальні методи, якими може скористатися фінансовий аналітик: горизонтальний аналіз, вертикальний (структурний) аналіз, трендовий аналіз, аналіз відносних показників (коефіцієнтів),

порівняльний та факторний аналіз. У практиці вітчизняних вчених досить широко застосовуються горизонтальний, вертикальний, факторний, порівняльний та коефіцієнтний аналіз. При цьому аналіз проводиться як за абсолютними, так і за відносними показниками.

У зарубіжній же практиці [4] аналіз фінансового стану проводиться здебільшого шляхом коефіцієнтного аналізу за окремими напрямками, що дозволяє аналізувати різні підприємства, незважаючи на масштаби їх діяльності, визначаючи ефективність та прибутковість діяльності. Слід зазначити, що здебільшого проводяться порівняльний аналіз, що дозволяє співвіднести дані підприємства з встановленими нормативами та подібними показниками підприємств-конкурентів, трендовий аналіз, який включає у себе вертикальний аналіз, горизонтальний аналіз відносних показників.

Слід відмітити, що в ході аналізу фінансового стану підприємства можуть використовуватися найрізноманітніші прийоми, методи та моделі аналізу, їхня кількість і широта застосування залежать від конкретних цілей аналізу та визначаються його завданнями в кожному конкретному випадку. Але це не свідчить про те, що не повинно існувати єдиної методики проведення аналізу фінансового стану підприємств. Адже для забезпечення отримання повного й співставного висновку про стан досліджуваного підприємства має бути розроблена та затверджена єдина методика [5].

Відповідно, слід зазначити, що більшість вчених, зокрема, Кожанова Є. П., Лахтіонова Л. А., Мних Є. В., Тарасенко Н. В. та інші [4; 6 – 8], основними етапами оцінки фінансового стану підприємства виділяють аналіз структури та динаміки активу й пасиву балансу, ліквідності й платоспроможності, руху грошових коштів, фінансової стійкості, ділової активності, ймовірності банкрутства підприємства. Але проведення аналізу фінансового стану підприємства за різними авторами не дає змогу об'єктивно визначити ступінь стійкості фінансового стану підприємства, рівня його платоспроможності та ліквідності. Адже, навіть маючи ідентичні етапи проведення аналізу фінансового стану підприємства, існують розбіжності в

назвах показників, розрахованих за одним алгоритмом, та однакові назви індикаторів, які обчислюються різними способами. Також існує проблема значного коливання нормативних значень фінансових коефіцієнтів.

Усе це вказує на необхідність доробки та вдосконалення методики фінансового аналізу в Україні. А також свідчить про необхідність переймання зарубіжного досвіду стосовно розробки інтегральної методики оцінки фінансового стану, але вже з урахуванням особливостей вітчизняної економіки.

Таким чином, спостерігається певна відмінність у переліку показників фінансового стану підприємства та методах розрахунку подібних показників. До переваг зарубіжних методик можна віднести їх конкретність і визначеність у кількісному складі показників та інтерпретації їх результатів, спрощеність таких методик аналізу й оцінки фінансового стану підприємств. Вітчизняні методики аналізу фінансового стану навпаки характеризуються значною відмінністю серед різних авторів у наборі показників для аналізу того чи іншого напрямку та різноманітною їх комбінацією. Таким чином, вітчизняна методика потребує зменшення кількості показників, що аналізуються. При цьому необхідно віддавати перевагу розрахунку тих показників, які мають найбільшу змістовність та необхідність для аналітика.

ПЕРЕВІРКА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Впровадження в економіку України ринкових методів господарювання іноді призводить до того, що багато суб'єктів господарювання не можуть підтримувати задовільним свій фінансовий стан і часто становляться банкрутами. Тому саме фінансова безпека є критичною сферою у забезпеченні економічної безпеки підприємств, оскільки у цій сфері формується оптимальний перерозподіл фінансових ресурсів, створюються об'єктивні умови для забезпечення розвитку відтворювальних процесів капіталу підприємства, ефективної структурної перебудови економічного базису та формуються передумови майбутнього прогресивного розвитку. Тобто фінансова безпека регулює питання фінансово-економічної заможності суб'єктів господарювання та їхньої стійкості до банкрутства.

Під фінансовою безпекою підприємства розуміють такий стан його економіки котрий можна характеризувати збалансованістю та стійкістю до негативного впливу будь-яких загроз, здатністю забезпечувати необхідними фінансовими ресурсами свої екологічні інтереси, сталий і ефективний розвиток. До фінансової діяльності і відповідно фінансової безпеки підприємства – відносять такі складові: бюджетну, грошово-кредитну, валютну, банківську, інвестиційну, фондову страхову. Саме тому фінансовою безпекою підприємства можна вважати такий його фінансовий стан, який характеризується, по-перше, збалансованістю і якістю фінансових інструментів, технологій і послуг, котрі використовуються підприємством, по-друге, здатністю фінансової системи підприємства, забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів, втретє, забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи, і нарешті стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз.

На жаль, єдиних підходів до визначення критеріїв фінансової стійкості підприємств не має. І оцінюються критичний фінансовий стан підприємства

сьогодні лише за окремими характеристиками, зокрема платоспроможності. Такими показниками, що характеризують структуру балансу підприємства, є коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт забезпеченості власними засобами, коефіцієнт відновлення платоспроможності. Але ці показники характеризують лише одну сторону фінансового стану, є суто індивідуальними і не можуть слугувати орієнтиром для оцінки фінансового стану підприємства в цілому. Тому значний практичний інтерес має вирішення питання про комплексні характеристики фінансової безпеки підприємства, іншими словами, при яких саме показниках фінансовий стан підприємства можна вважати стійким. У зарубіжних країнах такі загальні індикатори економічної безпеки розроблені і їх порогові значення становлять:

- коефіцієнт власності (незалежності) не нижчий 0,7;
- коефіцієнт позичкових коштів не вище 0,3;
- співвідношення позичкових і власних коштів не вище 1,0;
- коефіцієнт абсолютної ліквідності не нижчий 0,2 – 0,25;
- проміжний коефіцієнт покриття не нижчий 0,7 – 0,8;
- загальний коефіцієнт покриття не нижчий 1,0 (до 2,0 – 2,5).

Треба враховувати, що наведені показники та їх порогові значення є лише загально теоретичними і вони не можуть слугувати для оцінки рівня фінансової безпеки реального підприємства. Ними можна користуватися лише як орієнтирами для оцінки фінансового стану підприємства в цілому порівняно з аналогічними (середніми) індикаторами галузі, об'єднання тощо. Тому що за своєю сутністю порогові значення цих і, відповідно, аналогічних показників є суворо індивідуальними для конкретних підприємств залежно від специфіки їх діяльності. Більш значний досвід оцінки фінансової безпеки підприємств нагромаджено у країнах із розвинутою економікою. Там, зокрема, виділяються дві групи факторів та індикаторів (показників) для оцінки рівня економічної безпеки підприємства. До першої групи належать такі індикатори, внаслідок прояву яких у недалекому майбутньому

підприємство може очікувати значні фінансові труднощі. Серед таких показників (індикаторів) виділяють:

- 1) нестача обігових коштів;
- 2) низькі значення коефіцієнтів ліквідності;
- 3) перевищення розмірів позичкових коштів над встановленими нормативними;
- 4) надмірне використання короткострокових позичкових коштів у якості джерела фінансування довгострокових вкладень;
- 5) невиконання зобов'язань перед кредиторами та акціонерами щодо своєчасного повернення позик, виплати процентів і дивідендів;
- 6) перевищення встановленого порогового рівня простроченої кредитної заборгованості;
- 7) наявність простроченої дебіторської заборгованості;
- 8) наявність понаднормативних виробничих запасів і залежалої готової продукції та товарів;
- 9) істотні втрати у виробничій діяльності, що часто повторюються;
- 10) погіршення відносин і з банківськими установами;
- 11) використання нових джерел фінансових ресурсів на відносно не вигідних умовах;
- 12) застосування у виробничому процесі повністю зношеного обладнання;
- 13) потенційні втрати довгострокових контрактів;
- 14) несприятливі зміни у портфелі замовлень;
- 15) неправильна інвестиційна політика.

До другої групи включені такі критерії та індикатори, наявність яких дозволяє оцінити ступінь фінансової безпеки підприємства як критичний.

Разом із тим вони свідчать, що за певних умов або ж внаслідок невжиття або несвоєчасного вжиття необхідних заходів ситуація на підприємстві може різко погіршитись. До таких критеріїв й індикаторів можуть бути віднесені:

- 1) звільнення ключових співробітників апарату управління;

- 2) нерегламентовані зупинки, а також порушення ритмічності виробничо-технологічного процесу;
- 3) надмірна залежність підприємства від будь-якого одного конкретного проекту, типу устаткування, виду активів;
- 4) перебільшенні очікування прибутковості нового проекту;
- 5) участь підприємства у судових справах із непередбачуваним результатом;
- 6) недооцінка необхідності постійного технічного оновлення виробництва;
- 7) втрати ключових партнерів;
- 8) неефективні довгострокові угоди;
- 9) погіршення кон'юнктури ринків внаслідок міжнародної кризи;
- 10) політичний ризик.

Фінанси – це той механізм, що пронизує всю економічну систему та дозволяє створювати передумови для майбутнього її функціонування та розвитку. Первинним джерелом формування фінансових ресурсів є діяльність виробничих підприємств, у процесі якої створюється первинний додатковий продукт, що розподіляється потім через складну систему фінансово-кредитних відносин по всій економічній системі. Така конструктивна та глобальна роль фінансів призводить до того, що управлінські рішення з забезпечення економічної безпеки розвитку підприємства в будь-якій сфері його діяльності, повинні обов'язково розглядатися та оцінюватися залежно від їхнього впливу на поточний та майбутній його фінансовий стан, його фінансову безпеку. Це пов'язане з тим, що будь-який бізнес може стабільно функціонувати в умовах безперервного протікання відтворювальних процесів капіталу, що забезпечують циклічність і безперервність формування, розподілу й використання фінансових ресурсів. Саме тому в основі економічної безпеки підприємств, що функціонують у системі вільних ринкових відносин та вибирають стратегію перманентного розвитку, знаходиться фінансова безпека і пов'язана з нею фінансова стратегія як ключовий фактор, що забезпечує збереження та розширення його ресурсного простору, а отже, і високу його конкурентну позицію.

У загальній системі розвитку підприємства значення забезпечення безпеки фінансової стратегії полягає в тому, що залежно від її вибору формулюються та реалізуються всі інші функціональні стратегії підприємства.

Таблиця

Роль фінансової стратегії в загальній стратегії підприємства

Загальна стратегія розвитку підприємства	Функціональні стратегії	
	Стратегія маркетингу	Фінансова стратегія
	Стратегія продуктів	
	Стратегія використання людського потенціалу	
	Стратегія науково-дослідних робіт	
Інші функціональні стратегії		

Складність формування та реалізації фінансової стратегії, як зазначено, полягає в тому, що вона має функціональний характер та є підпорядкованою щодо загальної стратегії розвитку підприємства. Тому, з одного боку, всі компоненти стратегії підприємства є базою для вироблення фінансової стратегії, а з іншого боку – фінансова стратегія виступає фактором, що забезпечує реалізацію як окремих функціональних стратегій, так і стратегії розвитку підприємства в цілому. Під фінансовою стратегією розуміють спосіб реалізації підприємством цілей фінансової діяльності, спрямований на вирішення основного протиріччя між потребою у фінансових ресурсах і можливостей їх отримання та використання. Потрібно врахувати, що не існує готових рішень для всіх проблем, з якими може зіткнутися підприємство. Реальні економічні проблеми завжди нестандартні, взаємозалежні та переплетені, а час і вихідна інформація для їхнього вирішення найчастіше бувають обмежені. Тому в області управління таким складним і багатoelementним фактором, як фінанси, виникає необхідність у комбінуванні різних підходів, застосуванні накопичених знань у різних

предметних галузях для пошуку творчих вирішень в умовах невизначеності та неповної інформації.

Відомо, що протягом усього трансформаційного періоду в економіці України усе ще спостерігається серйозна нерозвиненість фінансового ринку, недовіра до його правового забезпечення, що проявляються навіть на рівні операцій з корпоративними цінними паперами підприємств – акціями. Це пов'язано як з недоліками правового забезпечення, так і з невідповідністю сучасного менеджменту підприємств до роботи в системі ризику та невизначеності. Тому проблема формування й реалізації фінансових механізмів стратегії розвитку на сучасному етапі є процесом, що самоорганізується, у якому підприємство, реалізуючи антикризовий розвиток, борючись за виживання, змушене згладжувати невдалі рішення вищих органів влади та апробувати нові форми взаємин як усередині підприємства, так і на галузевому та міжгалузевому рівнях. Таким чином, можна зробити висновок, що на даному етапі найбільш надійний механізм захисту інтересів підприємств у системі фінансових стратегічних інтересів – використання внутрішньоорганізаційних механізмів, до яких відноситься контролінг.

Основне призначення контролінгу є орієнтація управлінського процесу на досягнення всіх цілей, що стоять перед підприємством, а основна сутність – у переведенні управління підприємством на якісно новий рівень за допомогою інтеграції, координації та напряму діяльності різних служб і підрозділів підприємства на досягнення оперативних і стратегічних цілей.

Механізм контролінгу може виконувати ще одну важливу функцію в системі прийняття управлінських рішень. Ця функція пов'язана з тим, що в умовах жорсткості конкуренції й необхідності захисту від загроз менеджмент підприємства повинен урахувувати можливість виникнення двох ситуацій: або в нього постійно виникає необхідність у корегуванні шляху проходження до намічених стратегічних цілей, або підприємству доцільно (а іноді воно, при певних обставинах, змушено) змінювати свої стратегічні установки. Використання інформаційної бази та результатів аналізу, а також оцінки

ситуації, що склалася в зовнішньому і внутрішньому середовищі, накопичених у системі контролінгу, дозволяє визначити момент часу стратегічної цільової переорієнтації підприємства та його бізнесу з метою збереження капіталу та цілісності організації.

МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ

Фінансовий стан підприємства треба систематично й усебічно оцінювати з використанням різних методів, прийомів та методик аналізу. Це уможливить критичну оцінку фінансових результатів діяльності підприємства як у статичі за певний період, так і в динаміці — за ряд періодів, дасть змогу визначити «больові точки» у фінансовій діяльності та способи ефективнішого використання фінансових ресурсів, їх раціонального розміщення [4].

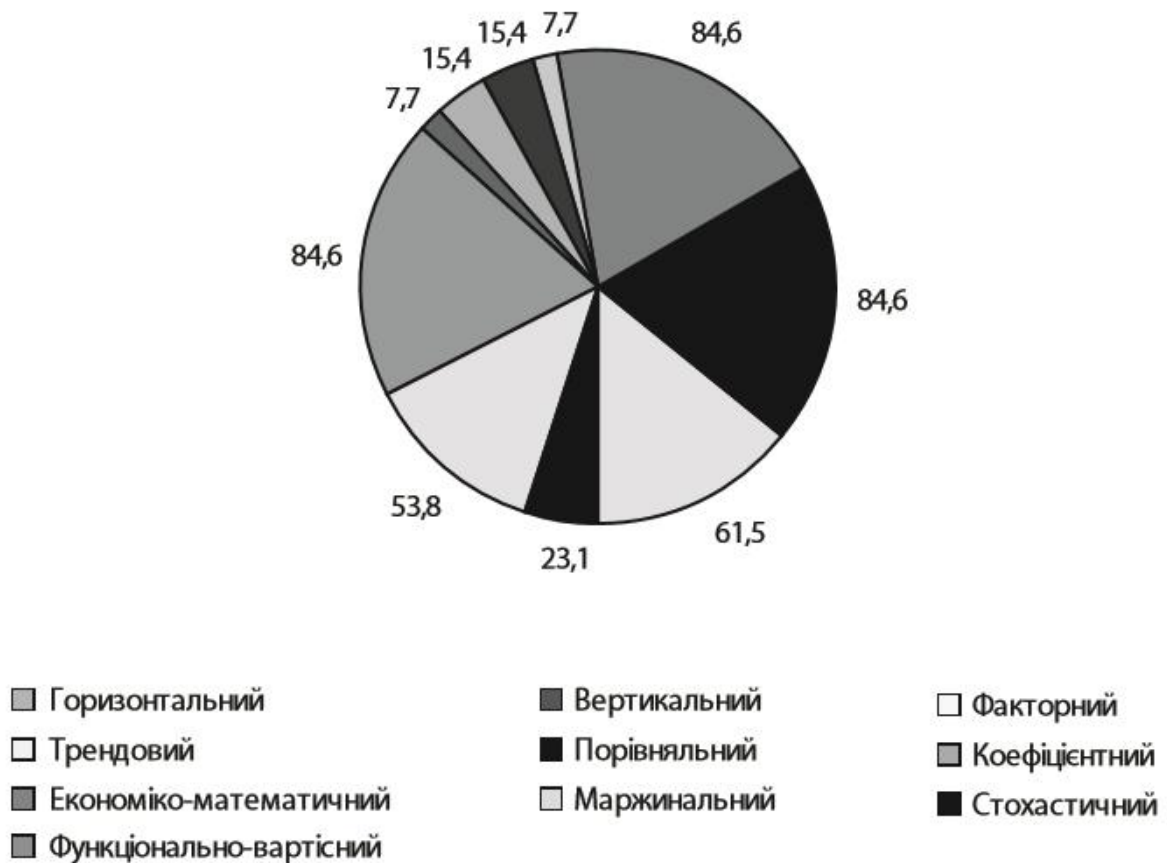
Під методом аналізу розуміють систему аналітичних прийомів і способів, що дозволяють комплексно охарактеризувати фінансовий стан підприємства, з урахуванням внутрішніх зв'язків і взаємозалежностей та надати відповідні рекомендації з його покращення [1]. Методи фінансового аналізу – це комплекс науковометодичних інструментів та принципів дослідження фінансового стану підприємства [4]. В економічній теорії та практиці існують різні класифікації методів економічного аналізу взагалі та фінансового аналізу, оцінки фінансового стану зокрема.

У ході аналізу фінансового стану підприємства можуть використовуватися найрізноманітніші прийоми, методи та моделі аналізу, їхня кількість та широта застосування залежать від конкретних цілей аналізу та визначаються його завданнями в кожному конкретному випадку. Одні фахівці вважають, що слід використовувати єдиний синтетичний (інтегральний) показник. Інші – вказують на недоліки інтегральних показників, їхню неефективність за практичного використання, і пропонують використовувати систему показників [5].

Оцінку фінансового стану підприємств здійснюють безпосередньо за низкою методик, розроблених міністерствами (відомствами), Національним Банком України та комерційними банками. Основу таких методичних підходів до оцінки фінансового стану підприємств було закладено ще з 1998 р., Агентством з питань запобігання банкрутству підприємств та Державною

податковою адміністрацією України. Удосконалені варіанти останнього розроблення висвітлено у Методичних рекомендаціях з аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій у 2000-2003 рр. Для підприємств, що підлягають приватизації, Міністерство фінансів та Фонд державного майна України у 2001 р. розробили окреме Положення про порядок здійснення аналізу їхнього фінансового стану [6].

У роботі Остап'юк Н. А. представлено найбільш поширені методики та моделі, що використовуються для оцінки фінансового стану підприємства (рис. 1) [7].

Рис. . Найпоширеніші прийоми фінансового аналізу, які використовуються при оцінці фінансового стану підприємства

Таким чином, автор доводить, що більшість науковців при аналізі фінансово-господарської діяльності звертають свою увагу на горизонтальний, вертикальний та коефіцієнтний фінансовий аналіз (84,6%).

Найменш використовуваними прийомами в фінансовому аналізі є економіко-математичні та функціонально-вартісні прийоми (7,7%). Основними методичними прийомами аналізу фінансової звітності при цьому виступають: горизонтальний, вертикальний, трендовий, факторний.

Аналіз літератури дозволяє стверджувати, що найбільш поширеними є балансові методи і моделі, коефіцієнтна оцінка, рейтингова оцінка, інтегральна комплексна оцінка, оцінка ймовірності банкрутства на основі статистичних моделей. Надалі проведемо аналіз передумов, переваг та обмежень використання того чи іншого методу.

Для проведення оцінки фінансового стану підприємства, в першу чергу для оцінки рівня ліквідності балансу та оцінки рівня фінансової стійкості, використовують балансові методи і моделі. Балансовий метод використовують для аналізу пропорцій. Він полягає в порівнянні, співставленні двох комплексів показників, що прагнуть до певної рівноваги, та дозволяє виявити в результаті новий аналітичний (балансуючий) показник. Однак для виявлення диспропорцій використовуються балансові моделі, в яких фактичні ресурси зіставляються не з їх фактичним споживанням, а з потребою в них. З огляду на це балансові моделі не містять механізму порівняння окремих варіантів економічних рішень і не передбачають взаємозамінюваності різних ресурсів, через що унеможлиблюється вибір оптимального варіанту розвитку економічної системи. Саме в цьому полягає обмеженість балансових моделей і балансового методу в цілому.

Та цей недолік можна подолати, якщо для визначення збалансованості об'єкта описати його за допомогою певних параметрів і встановити співвідношення між ними у відповідності до вимог критерію збалансованості. Такий критерій несе на собі відбиток очікувань зацікавлених груп підприємства (власників, керівництва, робітників, інвесторів, кредиторів тощо). Для забезпечення збалансованості потрібно визначити стан параметрів, їхнє співвідношення та оцінити стосовно

відповідності критерію збалансованості. У разі невідповідності критеріальним вимогам необхідно провести регулювання параметрів.

У роботі [8] визначено ще одне обмеження використання балансових моделей – не врахування впливу інфляції на показники звітності та зазначені умови проведення фінансового аналізу. Баланс, складений за звітний період без урахування впливу інфляції, буде джерелом необ'єктивної інформації, і користувачі можуть прийняти рішення, неадекватні реальним процесам, бо різні елементи балансу втрачають свою вартість з різною швидкістю.

Л. О. Лігоненко відзначає, що «найбільшого поширення набув коефіцієнтний підхід оцінки фінансового стану підприємства, в перебігу якого об'єктами дослідження виступають різноманітні коефіцієнти – різноманітні відносні показники, що розраховуються шляхом порівняння між собою певних абсолютних показників господарсько-фінансової діяльності підприємств, інформація про які міститься у різноманітних видах звітності і обліку» [9]. Фінансові коефіцієнти акумулюють оцінку потенціалу підприємства і наслідків його роботи. Система використовуваних коефіцієнтів значною мірою уніфікована, проте кількість показників, які використовуються, значною мірою залежить від мети аналізу. Крім того, визначається за такими правилами: простота обчислення величин; логіка відбору показників, правильність їх інтерпретації; використання коефіцієнтів у просторово-часовому аспекті.

Найбільш поширеними коефіцієнтами оцінки фінансового стану підприємства є: коефіцієнти майнового стану, коефіцієнти ліквідності та платоспроможності, коефіцієнти фінансової стійкості, коефіцієнти оборотності активів, коефіцієнти прибутковості підприємства. Показники – фінансові коефіцієнти – що включені до цих груп мають еталонні (рекомендовані) значення (тенденції зміни). У світовій практиці нормативні значення визначені на основі чималої багаторічної практики аналізу діяльності підприємства. На жаль, сьогоднішня вітчизняна економіка не дає можливості так вчинити, а використовувати закордонні індикаторні

показники неможливо через те, що вони відбивають зовсім інше середовище господарювання.

Отже, не дивлячись на широку розповсюдженість даного методу оцінки, фахівці відзначають доволі велику кількість недоліків, які властиві фінансовим коефіцієнтам. Серед них: неможливість адаптації показників до економічних умов діяльності інших країн, декларативний характер, практичний додаток носить суто ілюстрований характер і не відбиває реальних умов, що склалися на підприємстві, не враховані галузеві умови діяльності підприємства [10].

Л. О. Лігоненко зауважує, що еталонні значення фінансових коефіцієнтів суттєво різняться між собою в прийнятих різними відомствами України нормативно-інструктивних матеріалах. Це говорить про те, що використовувати цей методичний прийом діагностики слід надзвичайно обережно, оскільки еталонні значення, як правило, не мають відповідного обґрунтування чи статистичного підтвердження [9].

У свою чергу, О. М. Новоселецький доводить, що велика кількість коефіцієнтів, які нерівномірно можуть змінюватися в часі, викликає труднощі формулювання однозначних висновків щодо якості зміни фінансового стану підприємства в цілому [11].

За результатами дослідження нормативних методик необхідно виділити їх основні характеристики:

- окремі методики мають застарілі назви форм звітності та відповідно використовують посилання на вже неіснуючі статті;
- рекомендовані методики направлені на ретроспективний аналіз, хоча метою деяких є оцінка майбутнього стану підприємства, що є неможливим за відсутності належного наукового обґрунтування;
- спостерігається ототожнення різних напрямків оцінки фінансового стану (наприклад, фінансова стійкість та платоспроможність);
- більшість методик аналізу пропонують розрахунок занадто великої кількості показників та коефіцієнтів;

- запропоновані оптимальні значення коефіцієнтів, залучені із зарубіжного досвіду, тобто не враховують а ні реальної ситуації в Україні, а ні особливостей галузей економіки [8].

Досить поширеним є інтегральний метод оцінювання фінансового стану підприємства, що ґрунтується на розрахунку інтегрального показника. Розрахунок такого інтегрального показника відбувається на базі узагальнювальних показників рівня платоспроможності, фінансової незалежності, якості активів тощо. Даний метод оцінки застосовується тоді, коли фінансовий стан необхідно виміряти якимось один сукупним (інтегральним) показником. Так, Р. А. Слав'юк пропонує розраховувати інтегральний показник із використання принципу зваженості економічних показників та аналітичних груп, за яким кожному економічному показнику та аналітичній групі надається вагове значення, що відповідає їхньому внеску в оцінку фінансового стану підприємства [1].

Позитивними рисами інтегрального методу є незначна складність обчислень та отримання однієї кількісної характеристики фінансового стану підприємства. У разі потреби, інтегральний показник може бути доповнений будь-якою кількістю аналітичних напрямків і коефіцієнтів оцінки фінансового стану підприємства.

У той же час, інтегральний метод оцінки передбачає розрахунок коефіцієнтів, які будуть включені до узагальнювального показника. Отже, він є трудомістким і йому притаманні всі недоліки коефіцієнтного методу оцінки.

Ряд вітчизняних авторів пропонує формувати рейтингові узагальнювальні показники шляхом згортання окремих показників, при чому важливим є недопущення їх дублювання і використання функціонально залежних показників, оскільки це не лише ускладнює економічну інтерпретацію отриманого результату, а й спотворює його. Рейтингова оцінка забезпечує порівнянність фінансового стану різних підприємств незалежно від галузі та виду їх діяльності, місця розташування, форми власності або

розміру. Дослідження показують, що в наш час запропоновано чимало методик рейтингової оцінки підприємств, кожна з яких відрізняється цілями оцінки, набором початкових показників, ступенем застосування автоматизованих баз даних, алгоритмами отримання стандартизованих показників, згортки критеріїв і розрахунку рейтингової оцінки, можливістю використання в динаміці.

З метою оперативного визначення ступеню фінансової стійкості і оцінки підприємства як потенційного партнера в ділових відносинах проводиться його порівняльна рейтингова комплексна експрес-оцінка, в ході якої:

- ❖ система фінансових показників, що використовується, базується на даних публічної звітності, що дозволяє контролювати зміни фінансового стану всім зацікавленим користувачам;
- ❖ вихідні показники рейтингової оцінки об'єднані в чотири групи, кожна з яких містить від чотирьох до семи показників;
- ❖ базою для отримання рейтингової оцінки стану справ на підприємстві слугують показники умовного еталонного підприємства, що має найкращі результати за всіма показниками, що порівнюються, або умовно-задовільного підприємства, що має фінансові показники, які відповідають нормативним мінімальним значенням, що визначені виходячи з критеріїв ефективності господарчої діяльності та організації фінансів, принципів достатності, ліквідності та дохідності його капіталу і відсутності причин признати структуру балансу незадовільною, а підприємство – неплатоспроможним;
- ❖ висновки, що зроблені на основі рейтингової експрес-оцінки, можуть відрізнятися від висновків, що зроблені з використанням інших видів аналізу тому, що група фінансових коефіцієнтів, яка використовується в даному випадку, характеризує економічні тенденції розвитку підприємства. Інші методики використовують фінансові показники, які

розраховуються на конкретну дату і відображають економічні процеси, що відбуваються з певним запізненням [3].

Щодо переваг даного методу оцінки, то він, на відміну від статистичних та інших видів економічних індикаторів, у максимально стислому вигляді відображає дійсне становище досліджуваних об'єктів, а тому стане ефективним аналітичним інструментом як для менеджерів вітчизняних підприємств в напрямку контролювання та регулювання різних сфер діяльності, так і для їхніх партнерів, споживачів, інвесторів та інших зацікавлених сторін. Застосування рейтингу зовнішніми користувачами сприятиме утриманню та нарощенню конкурентних позицій та інвестиційної привабливості машинобудівних підприємств, що пришвидшить вихід галузі із кризового стану та забезпечить основні передумови для розвитку.

Унаслідок інтегрування основних показників діяльності досліджуваних об'єктів рейтингові системи оцінювання є універсальним інформаційним ресурсом для широкого спектра користувачів різного економічного рівня функціонування та сфери впливу. Основну увагу при цьому акцентують на важливості рейтингів для зовнішніх користувачів, адже споживачі, постачальники, кредитори, інвестори, а також державні органи влади та міжнародні структури досліджують численні рейтингові списки з метою обрання найбільш оптимальних об'єктів для виробничої, фінансової, інвестиційної та інших видів співпраці, і відповідно до їх потреб в переважній більшості рейтинги й формуються [13]. У той же час, методика проведення оцінки фінансового стану на основі рейтингової оцінки має певні недоліки. Рейтингова оцінка не дозволяє відповісти на питання, чому саме дане підприємство потрапило до «кризового поля». Крім того, не для всіх коефіцієнтів існують нормативні (оптимальні) значення, а нормативні значення для окремих показників, що існують, не враховують галузевих особливостей ведення бізнесу. Додатковим недоліком таких методик є те, що вони не враховують різної вагомості впливу окремих показників на загальний інтегральний показник фінансового стану,

а також окремі параметри фінансового стану характеризуються різною кількістю індикаторів, що недопустимо при побудові економетричних моделей [12]. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства передбачає визначення економічного потенціалу суб'єкта господарювання або, іншими словами, вона дає змогу забезпечити ідентифікацію його місця в економічному середовищі [10]. Оцінка майнового та фінансово-економічного стану підприємства створює необхідну інформаційну базу для прийняття різноманітних управлінських і фінансових рішень щодо проблемних питань купівлі-продажу бізнесу, напрямків виробничого розвитку, залучення чи здійснення інвестицій тощо. Вважається, що цей вид аналізу оптимально відповідає вимогам виконання таких завдань: залучення фінансових ресурсів; пошук високорентабельних проектів; оцінка надійності партнерів; оцінка доцільності інвестування; оптимізація фінансової діяльності підприємства; комплексне фінансове оздоровлення суб'єкта господарювання.

На думку О. М. Новоселецького, комплексний метод передбачає аналіз показників діяльності підприємства у динаміці за двома напрямками: аналіз показників доброго фінансового стану та показників незадовільного фінансового стану [11]. Цей метод дає змогу виявити проблемні напрями в діяльності підприємства та досліджувати причини, що їх зумовили, однак на його основі дуже важко зробити обґрунтовані висновки про фінансовий стан підприємства в цілому.

У сучасних публікаціях досліджують та пропонують різновекторні підходи до отримання комплексної оцінки фінансового стану, які базуються на поетапному переході від оцінки одиничних і підсумкових показників до отримання комплексної оцінки (інтегрального показника). Крім того, що більшість застосовуваних методик не має формалізованої системності у наборі й агрегуванні показників, характеристика фінансового стану цих методик спирається лише на показники фінансової звітності (ф. № 1 і № 2). Відомо, що в міжнародній практиці для оцінки фінансового стану підприємств широко використовують математичні моделі, за допомогою

яких формують узагальнений показник фінансового стану підприємства – його інтегральну оцінку, серед яких заслуговують на увагу моделі банкрутства Альтмана, Спрінгейта, Таффлера, Ліса, Тісшоу, Чессера тощо. Багатофакторний дискримінантний аналіз є статистичним методом дослідження, використання якого надає можливість здійснювати класифікацію деякої сукупності об'єктів на дві або більше груп залежно від їхніх індивідуальних характеристик. Особливістю цього методу є формування функції, яка характеризує взаємозв'язок між зміною кількісних характеристик та якісною ознакою відповідної групи.

Численні фахівці аналізують переваги та недоліки використання статистичних моделей в процесі оцінки фінансового стану підприємства [8, 11, 12]. У роботі Т. Г. Рзаєвої систематизовано переваги та недоліки зарубіжних моделей визначення ймовірності банкрутства (табл. 1).

Таблиця 1

Переваги та недоліки зарубіжних моделей визначення ймовірності банкрутства

Переваги	Недоліки
<ul style="list-style-type: none"> ➤ моделі включають велику кількість показників, що забезпечує низьку трудомісткість їх використання при достатньо високій точності результатів; ➤ моделі передбачають інтегральну оцінку і дають можливість порівняння стану різних об'єктів; ➤ інформація для розрахунку всіх показників доступна і міститься в основних формах звітності; ➤ існує можливість не тільки прогнозування банкрутства, але і оцінка зони ризику, в якій знаходиться підприємство; ➤ моделі мають, високу ймовірність оцінювання і досить дієві на практиці; 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ моделі використовувались та визначались на основі західноєвропейських підприємств, а будь-яка країна має свою специфіку; ➤ моделі не адаптовані до нашої вітчизняної економіки, а також не враховують значної більшості показників (розвитку галузі, стану постачальників та конкурентів, доходів і витрат споживачів); ➤ у розрахункових коефіцієнтах немає найважливіших показників підприємства; ➤ моделі враховують тільки балансові показники та показники звіту про фінансові результати; ➤ моделі наводяться з різними за

<ul style="list-style-type: none"> ➤ деякі дискримінантні моделі можна використовувати для підтвердження результатів як окремо, так і в сукупності; ➤ найбільше адаптовані до української практики моделі Таффлера, Спрингейта 	<p>вагомістю показниками, що обумовлено розходженнями в обліку окремих показників, впливом інфляції на їх формування, невідповідністю балансової та ринкової вартості окремих активів та інших об'єктивних причин;</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ деякі з методичних підходів суперечать один одному, так як при одночасному їх застосуванні аналітик може отримати протилежні висновки; ➤ неможливо точно визначити ймовірність банкрутства та й показники для оцінки вибрані невдало, оскільки підприємства з найгіршими показниками покриття та авто номії все одно можуть вдало працювати і отримувати прибуток; ➤ моделі не враховують специфіки діяльності підприємства залежно від галузі; ➤ існують розбіжності у врахуванні вагомості окремих показників у моделях; ➤ відсутність статистики українських підприємств-банкрутів, яка могла б підтвердити чи спростувати надійність моделі
--	--

Як видно з табл. 1, переваг у зарубіжних моделях визначення ймовірності банкрутства значно менше, ніж недоліків, що доводить необхідність адаптації зарубіжних моделей до практики в Україні, оскільки вони кардинально відрізняються від вітчизняних та їх результативність і ефективність поки що не доведена на практиці українських підприємств.

Варто підкреслити, що застосування дискримінантних моделей вимагає обережності. Тестування підприємств за допомогою цих моделей засвідчило,

що вони не повною мірою підходять для оцінювання ризику банкрутства вітчизняних суб'єктів господарювання. Тому заслуговує на увагу сам підхід щодо розробки подібних моделей, які мають створюватися для кожної галузі та підгалузі окремо, і при цьому періодично уточнюватися, враховувати нові тенденції та закономірності в економіці. Саме тому останнім часом з'являється все більша кількість нових дискримінантних моделей, що розроблені на основі аналізу діяльності вітчизняних підприємств.

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

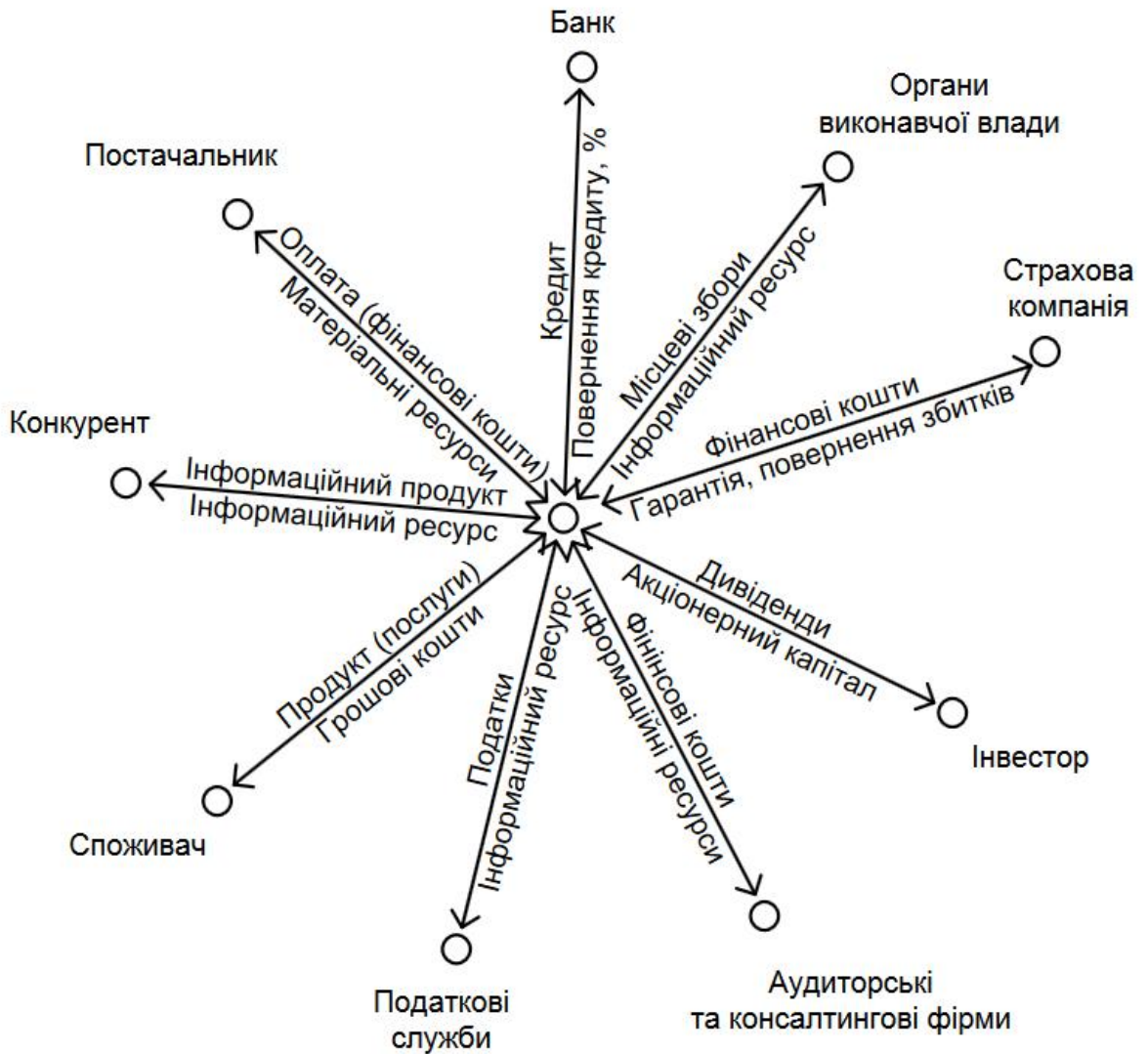
Управління фінансовими ресурсами є найважливішим завданням у формуванні стратегії розвитку підприємства та забезпечення його фінансової безпеки. Формування стратегії підприємства повинно базуватися на основі таких принципів.

1. Ситуативності. Сутність цього принципу полягає в необхідності аналізу й оцінки сформованої ситуації, у якій знаходиться підприємство, що зводяться до такого: визначення параметрів стану зовнішнього середовища; виявлення факторів, що визначають процес інвестування на підприємстві; визначення сфер прояву цих факторів; формування характеристик сфер прояву факторів; формування кількісних та якісних ознак характеристик; формування кількісних показників характеристик (параметрів) на основі критеріїв, індикаторів і вирішальних правил їхньої побудови; визначення мети, завдань, проблемних ситуацій, пов'язаних з інвестуванням виробничих процесів; визначення рівня інвестиційної привабливості підприємства; формування фінансової стратегії підприємства; оцінка й аналіз поточного стану фінансових ресурсів підприємства; визначення характеристик елементів фінансової стратегії підприємства; визначення кількісних і якісних характеристик елементів фінансової стратегії підприємства; формування безлічі домінуючих факторів (детермінант), інтервалів (границь) їхньої зміни, тривалості дії (впливу).

2. Адаптивності. Значення принципу полягає у визначенні потенційних можливостей переходу підприємства з поточного стану в бажане, котре визначається стратегічними, тактичними й оперативними завданнями відповідно до мети функціонування підприємства та змінами у зовнішньому середовищі.

Формування фінансової стратегії пов'язано з розробкою таких механізмів, які дозволять виявити позитивні та негативні фактори залучення

фінансових ресурсів, що характеризують даний перехід, й оцінити їх вплив на фінансову безпеку підприємства. Основним принципом виявлення таких факторів є дослідження об'єктивно існуючих відносин між підприємством та іншими об'єктами, що беруть участь у формуванні фінансової стратегії та фінансової безпеки підприємства

Рис. Схема взаємодії підприємства та економічних об'єктів, що беруть участь у формуванні фінансової стратегії та фінансової безпеки

Основні фактори, що впливають на фінансову безпеку, та їхній прояв у процесі взаємодії підприємства та інших економічних об'єктів на основі фінансових ресурсів наведені в табл.

Індикатори фінансового стану підприємства

Найменування процесу	Найменування фактора	Форма прояву	Індикатор
Кредитування (інвестиційні процеси)	Інфляція	Збільшення дисконтної ставки	Рівень інфляції
	Наявність вільних фінансових ресурсів	Зниження дисконтної ставки	Обсяг ресурсів
	Фінансовий стан контрагента (позичальника)	Ризикованість процесу кредитування	Показники фінансово-господарської діяльності
	Тривалість кредитування	Доцільність надання кредиту	Короткостроковий кредит. Середньостроковий кредит. Довгостроковий кредит.
	Частота надання кредиту	Управління ризиком кредитування	Детермінанта – чим частіше надається кредит, тим нижче рівень ризику
Цільове (зовнішнє) фінансування	Співпідпорядкованість організаційно-правових структур	Визначає порядок фінансування	Форма власності, рівень участі керуючої структури
	Періодичність фінансування	Визначає обсяги, терміни фінансування	Вартість фінансових ресурсів, терміни фінансування
	Наявність програми фінансування (ціль фінансування)	Визначає розмір, терміни й мету фінансування	Сукупність показників, визначених програмою
	Наявність відповідної статті витрати в корпоративному, регіональному,	Визначає ймовірність фінансування	Стаття витрати бюджету

	державному бюджеті		
Інновація	Амортизація	Наявність фонду для реконструкції виробництва	Розмір амортизації
	Вимоги до якості продукції	Вимоги до допусків і характеристик обладнання	Стандарти ISO 9000
	Наявність ринкової ніші для інноваційного продукту	Доцільність інновації	Обсяг сегмента ринку Обсяг інноваційного капіталу
	Спрацювання обладнання	Необхідність заміни обладнання, технології	Норма амортизації, коефіцієнт зносу

Властивості процесів взаємодії між підприємством і об'єктами дозволяють визначити фактори й форми їхнього прояву у вигляді значень кількісних або якісних характеристик. Кількісні і якісні характеристики можуть бути визначені як критерії, індикатори, (показники).

Таким чином, з погляду наведеного механізму формування фінансової безпеки, основними факторами в процесах розвитку підприємства, що стосуються інвестиційного процесу, є інфляція, наявність вільних фінансових ресурсів, фінансовий стан контрагенту, тривалість кредитування, частота надання кредиту, форма кредиту, процентна ставка кредиту, відсоток НБУ, розмір кредиту, котирування акцій, темп розвитку підприємства, темп розвитку галузі, прибутковість (нерозподілений прибуток), величина акціонерного капіталу (частка), кількість акцій, співвідпорядкованість організаційно-правових структур, періодичність фінансування, наявність програми фінансування (мети фінансування), зносу обладнання, амортизація, вимоги до якості продукції, наявність ринкової ніші для інноваційного продукту, позиціонування на ринку, наявність запасів готової продукції,

диверсифікованість, тривалість виробничого й фінансового циклів, активність конкурентів, вид акції, склад акціонерів (участі на паях).

Для підвищення ефективності розробки фінансової стратегії необхідно розробити систему пріоритетів, засновану на процедурі ранжування цих факторів. Це можливо зробити на основі прийнятої на підприємстві консультативної схеми взаємодії експертів в області фінансової безпеки і співробітників підприємства, що беруть участь у формуванні і реалізації фінансової стратегії. Після ранжування факторів проводиться аналіз сформованої ситуації і визначається необхідність реконфігурації системи ранжування факторів на основі принципу адаптивності. Тому зазначені принципи можна використати не тільки для формування складу факторів, але й для процедури адаптивного ранжування.

Реалізація механізмів фінансової стратегії для забезпечення інвестиційних процесів підприємства ґрунтується на технології прийняття відповідних управлінських рішень. З погляду фінансової безпеки, технологічний процес ухвалення рішення повинен містити в собі такі етапи:

- ✓ аналіз й оцінку сформованої ситуації;
- ✓ формулювання проблеми в сформованій ситуації;
- ✓ виявлення факторів, що впливають на проблемну ситуацію;
- ✓ ранжування факторів проблемної ситуації;
- ✓ визначення проявів факторів проблемної ситуації, що становлять потенційну загрозу фінансовій безпеці підприємства;
- ✓ ідентифікацію загроз, величини потенційних збитків, визначення об'єктів і суб'єктів небезпек;
- ✓ встановлення відносин між факторами проблемної ситуації і факторами, що характеризують небезпеку;
- ✓ визначення ступеня можливого впливу з боку підприємства в рамках організаційно-управлінського механізму фінансової безпеки на відносини, що характеризують зв'язки проблемної ситуації і загроз;

- ✓ ідентифікацію елементів організаційно-управлінського механізму фінансової безпеки для послаблення (нейтралізації) зазначених відносин відповідно до мети фінансової стратегії підприємства;
- ✓ вибір складу учасників формування і реалізації управлінських рішень; розробку моделей проблемної ситуації з урахуванням небезпек;
- ✓ вироблення альтернатив відповідно до моделей проблемної ситуації;
- ✓ розробку вирішальних правил для звуження області альтернативних рішень, включаючи моделі переваг вибору альтернатив;
- ✓ ухвалення альтернативного рішення;
- ✓ розробку механізму реалізації управлінського рішення.

Проблемна ситуація може характеризуватися набором факторів загрози виникнення, а також факторами, що викликають безпосередньо ситуацію (процес). У випадку, якщо вектор впливу фактора проблемної ситуації (процесу) збігається (діє в одному напрямі) з вектором впливу фактора загрози, то тоді формується синергетичний ефект, який підсилює ймовірність реалізації небезпеки. Наприклад, підвищення дисконтної ставки НБУ приведе до зниження доходу по інвестиційному проекті, що, у свою чергу, може призвести до зміни умов інвестиційного проекту або до його невиконання (протидії) з боку інвестора.

Основою запропонованої технології прийняття рішень в фінансових процесах підприємства є механізм, у якому визначаються спільні дії факторів ситуації, факторів, що визначають проблемну ситуацію, і факторів - загрози, що підсилюють проблемну ситуацію. Функціональна спрямованість механізму фінансової безпеки укладається у тому, щоб нейтралізувати спільну взаємодію факторів, що визначають проблемну ситуацію, і факторів загрози із використанням принципів реалізації фінансової стратегії в сформованій ситуації.

ВИСНОВКИ

Аргументується, що для вищої об'єктивності характеристики фінансового стану існуючі оцінно-аналітичні методи оцінювання можуть використовувати паралельно або частковим доповненням елементів одного методу іншим, оптимізуючи в такий спосіб комплексне оцінювання реального фінансового стану підприємства. Незважаючи на низку теоретичних обґрунтувань такого «взаємодоповнювального» оцінювання, цілісної системи, яка мала б можливості практичного застосування, не сформовано. Відсутність практично дійової системи чи моделі подання об'єктивної характеристики фінансового стану та фінансової стійкості знижує й ефективність управління загальноекономічними процесами – неоднозначно оцінений (невизначений) фінансовий стан, враховуючи недостатню встановлену платоспроможність окремого суб'єкта економіки, може спричинити кризу неплатежів в економічній системі, інвестиційну привабливість економіки загалом. Недивлячись на наявну теоретичну розробку питань методики економічної експертизи фінансового стану підприємств, розробляються нові та удосконалюються вже відомі підходи до оцінки фінансового стану підприємства.

Правильно вибраний прийом економічної експертизи обумовлює її результат, впливає на ефективність дослідження фінансового стану підприємства. Підбиваючи все вищесказане, можна зробити такий висновок, що сьогодні найнеобхіднішим є:

удосконалювати інформаційне та методичне забезпечення фінансового стану підприємства;

розробляти методичне забезпечення процесу прогнозування фінансового стану підприємства;

удосконалювати структуру аналізу стану підприємства залежно від мети та змісту роботи на кожному етапі;

працювати над методикою форм фінансової звітності, що дозволить підвищити її аналітичні можливості та реальність оцінки майна;

розробляти методику комплексної бальної оцінки фінансового стану підприємства, яка б дозволила проаналізувати стан підприємства за оптимальною сукупністю фінансових показників і коефіцієнтів;

удосконалювати теоретичні засади формування та реалізації інформаційної системи підприємства;

переглянути та доопрацювати нормативні акти, які розкривають методики аналізу фінансового стану підприємства;

удосконалювати форми і методи фінансового забезпечення функціонування підприємства, тобто пошук нових ефективних шляхів фінансової діяльності;

адаптувати методики аналізу до сучасних економіко-правових умов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бойчик І. М. Економіка підприємства [Текст] : навч. посіб. / І. М. Бойчик.– 2-е вид., доповн., перероб.– К. : Атіка, 2007.– 528 с.
2. Давиденко Н. М. Методологічне забезпечення проведення аналізу фінансового стану підприємств / Н. М. Давиденко // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. – 2003. – № 4(26). – С. 92–98.
3. Івахненко В. М. Економічний аналіз : [навч.-метод. посібн. для самост. вивч. дисц.] / В. М. Івахненко, М. І. Горбатюк, В. С. Львовчкін. – К. : КНЕУ, 2006. – 176 с.
4. Кожанова Є. П. Економічний аналіз : [навч. посібн. для самостійного вивчення дисципліни] / Є. П. Кожанова, І. П. Отенко. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2003. – 208 с.
5. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : [монографія] / Л. А. Лахтіонова. – К. : КНЕУ, 2001. – 387 с.
6. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством [Текст] : підручник / Л. О. Лігоненко.– К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005.– 824 с.
7. Логвиненко Ю. Л. Сутність та значення рейтингів у підприємницькому середовищі [Текст] / Ю. Л. Логвиненко // Науковий вісник НЛТУ України.– 2009/– Вип. 19.3.– С. 223 – 231.
8. Мних Є. В. Економічний аналіз : [підручник] / Є. В. Мних. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 412 с.
9. Мягких І. М. Оцінка використання ресурсного потенціалу підприємств України в ринкових умовах [Текст] / І. М. Мягких // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2011.– № 33.– С. 199 – 203.
10. Новоселецький О. М. Еволюція підходів щодо оцінювання фінансового стану підприємства [Текст] / О. М. Новоселецький, Т. Л. Кмитюк // Наукові записки. Серія «Економіка».– Випуск 16.– С. 600 – 607.

11. Остап'юк Н. А. Методика оцінки фінансового стану підприємства в умовах інфляції [Текст] / Н. А. Остап'юк // Вісник ЖДТУ.– 2011.– № 1(55).– С. 127 – 129.
12. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств [Текст]: підруч. / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін.– К. : КНТЕУ, 2006.– 491 с.
13. Про затвердження Методики інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій: Наказ агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 23.02.98 р. № 22.
14. Про затвердження Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації : Наказ Міністерства фінансів України та Фонду державного майна України від 14.02.2006 р. № 170 // Офіційний вісник України від 12.04.2006 р. – 2006. – № 13. – Ст. 1. – С. 366.
15. Рзаєва Т. Г. Зарубіжні методики визначення ймовірності банкрутства підприємства [Текст] / Т. Г. Рзаєва, І. В. Стасюк // Вісник Хмельницького національного університету. 2010.– № 3, Т. 1.– С. 177 – 181.
16. Руда Р. В. Оцінка фінансового стану підприємства: сутність та необхідність [Текст] / Р. В. Руда // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу.– 2010.– № 1(9).– С. 61 – 65.
17. Селезнева Н. Н. Финансовый анализ [Текст] : учеб. пособ. / Н. Н. Селезнева, А. Ф. Ионова.– М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2002.– 479 с.
18. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств [Текст] : навч. посібник / Р. А. Слав'юк.– К. : ЦУЛ, 2002.– 460 с.
19. Тарасенко Н. В. Економічний аналіз : [навч. посібн.] / Н. В. Тарасенко. – 3-тє вид., перероб. і доп. – Львів : Новий світ-2000. – 2004. – 344 с.
20. Тищенко О. М. Оцінка ефективності використання економічного потенціалу / О. М. Тищенко. – К. : ВНТУ, 2004. – 350 с.

21. Федорук О. В. Особливості та проблеми розробки методичних підходів щодо діагностики імовірності банкрутства підприємств / О. В. Федорук // Інноваційна економіка.– [Електронний ресурс]– Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2011_1/126.pdf
22. Черниш С. С. Проблеми застосування методик аналізу фінансового стану на вітчизняних підприємствах / С. С. Черниш // Всеукраїнський наукововиробничий журнал. Інноваційна економіка. – 2012. – № 5 – С. 142–145.

